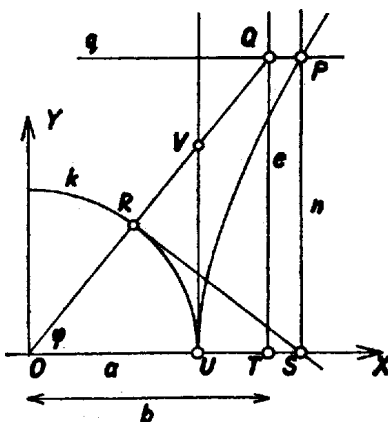

Az idézett szerkesztést tekinthetjük az $(x/a)^2 + (y/b)^2 = 1$ egyenletével adott ellipszis egy pontja ordinátájának szerkesztésére szolgáló eljárásnak is, ha adott a pont abszcisszája, vagy az abszcissza szerkesztésére szolgálóknak adott ordináta esetében. Ha ugyanis a használt félegyenest az a , ill. a b sugarú körön levő pontjával jelöljük ki, ezzel megválasztottuk a szerkesztendő pont abszcisszáját, ill. ordinátáját. Hasonlóan kétféle kiindulással értelmezzük az $(x/a)^2 - (y/b)^2 = 1$ egyenletű hiperbola pontjai szerkesztésének feladatát.

A bemutatandó eljárás abban hasonlít az idézethez, hogy körzőt csak az első pont szerkesztésében használ, a további pontok szerkesztése derékszögű háromszögű vonalzó-pár használatával végezhető (feltéve, hogy megengedjük párhuzamos, ill. merőleges egyenes rajzolását csúsztatással, ill. átforgatással, amint ez az idézett eljárásban is szokásos). A hiperbola szimmetrikus a két tengelyre, ezért csak I. síknegyedbeli pontokra gondolunk, más szóval nem leszünk tekintettel a hiperbola tengelyeinek mint koordinátatengelyeknek az irányítására.

Előkészítésként megrajzoljuk az O origó körüli a sugarú k kört (hiperbolánk főkörét) és azt az e egyenest, amely merőleges az X -tengelyre és azt O -tól b távolságban metszi (a b szakasz az a és $OF_1 = c$ szakaszokból $b = \sqrt{c^2 - a^2}$ alapján megszerkeszthető). Adottnak tekintve a keresett P hiperbolapont y_1 ordinátáját, magát a pontot a következő lépésekkel kaphatjuk: 1. e -re az X -tengelybeli pontjától felmérjük y_1 -et és a Q végponton át q merőlegest állítunk e -re; megrajzoljuk: 2. az OQ félegyenest, legyen a k -val való metszéspontja R ; 3. k -nak R -beli érintőjét, legyen az X -tengellyel való metszéspontja S , végül 4. az S -en átmenő és az X -re merőleges egyenest; ennek a q egyenessel való metszéspontja a keresett P .

Megmutatjuk, hogy P -nek OS abszcisszája egyenlő a hiperbola egyenlete alapján az y_1 ordinátából számítható

$$x_1 = \frac{a}{b} \sqrt{b^2 + y_1^2}$$

értékkel. Messe az X -tengely pozitív fele e -t T -ben, k -t U -ban és k -nak U -beli érintője OQ -t V -ben. Ekkor ORS és OUV egybevágó háromszögek, OTQ pedig hasonló hozzájuk, így

$$OS = OV = \frac{OU}{OT} \cdot OQ = \frac{a}{b} \sqrt{OT^2 + TQ^2} = \frac{a}{b} \sqrt{b^2 + y_1^2} = x_1,$$

amit bizonyítani akartunk.

Fordítva, ha P abszcisszája adott, azt az X -tengelyre felmérve kapjuk S -et, ebben n merőlegest állítunk X -re, másrészt S -ből érintőt rajzolunk k -hoz, az érintési pontot O -val összekötő egyenesen megkeressük az e -vel való metszéspontját, végül az ezen át az X -tengellyel párhuzamosan húzott q egyenessel n -ből kimetsszük P -t.

Eljárásainkat tekinthetjük a hiperbola (ill. az ellipszis) és valamelyik tengelyével párhuzamos egyenes metszéspontjai megszerkesztésének is.

Lovász László (Budapest, Fazekas M. G.)

Megjegyzések. 1. Az eljárás helyességét könnyen igazolhatjuk úgy is, hogy x -et és y -t a $QOT = \varphi$ szöggel fejezzük ki.

Kersner Róbert (Ajka, Bródy I. g. III. o. t.)

2. Több dolgozat körzővel vitte át az OV szakaszt OS -be vagy fordítva. Így k helyett az Y -tengelytől a távolságra levő UV egyenes rajzolandó meg. A fenti eljárás OV -nek OS -be való átvitelét ügyesen végzi el a körző mellőzésével, a fordított eljárásban viszont az érintőnek a vonalzó pusztá odaillesztésével való megrajzolása a gyakorlatban hibákra vezethet.